

І.Ф. Гнибіденко,

доктор економічних наук, професор

(Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України, м. Київ)

Проблеми зайнятості та соціального розвитку сільського населення України

Розглянуто проблеми зайнятості, демографічного стану, економічної активності, соціального розвитку сільського населення та шляхи їх удосконалення в ринкових умовах.

Ключові слова: сільське населення, демографічний, трудовий потенціал, економічна активність, зайнятість, безробіття, соціальна інфраструктура, інституційні перетворення, адаптаційна стратегія, аграрна реформа.

Реформування аграрного сектору економіки в Україні великою мірою залежить від використання природно-ресурсного, науково-технічного, виробничого і насамперед демографічного потенціалу, адже гармонійність і збалансованість розвитку населення є найважливішою передумовою розвитку країни та суспільства.

Сільське населення становить важливий сегмент у структурі населення країни, а взаємовплив народжуваності, смертності, міграцій формує і визначає напрями та результати демографічного розвитку. Тож спочатку проаналізуємо чисельність та якісні характеристики сільського населення, а потім розглянемо проблеми, пов'язані з його зайнятістю та соціальним захистом.

Сільське населення України.

Протягом останніх 20 років в Україні відбулася зміна тенденції щодо загальної чисельності населення. Якщо до початку 90-х років чисельність нарощувалася, то потім відбулося її зниження, що зумовлене як вичерпанням накопиченого за повоєнні роки демографічного потенціалу, так і загостренням системних кризових явищ в українському суспільстві. Загальна чисельність населення за цей час зменшилася на 6,5 млн. осіб, в тому числі сільського – на 2,5 млн. осіб, і його частка в загальній чисельності населення становить тепер 31,32%. Нижчим цей показник проти середнього по країні є у Донецькій

області (9,47%), Луганській (13,30%), Дніпропетровській (16,52%), Харківській (19,96%), Запорізькій (23,10%). Найбільше сільського населення проживає в Закарпатській, Чернівецькій, Івано-Франківській, Вінницькій, Хмельницькій, Черкаській, Житомирській областях – від 42 до 60% загальної кількості населення регіону.

Особливості змін у статевіковому складі населення зумовлюють рівень і динаміку так званого “демографічного навантаження”, тобто кількості непрацюючого населення на 1000 працюючого, яке має насамперед економічний зміст. Демографічне навантаження сільського населення працездатного віку неоднозначне і в цілому по Україні воно зменшилося з 967 осіб на 1000 осіб працездатного віку у 2001 р. до 780 осіб у 2011 р. По регіонах таке навантаження найбільше в Чернігівській області – 1025 осіб, Хмельницькій – 931 особа, Вінницькій – 886 осіб, Житомирській – 866 осіб, Сумській – 839 осіб, Кіровоградській та Київській – по 837 осіб, Рівненській – 816 осіб. Це свідчить про загальне старіння населення вказаних областей та низьку спроможність відтворення населення. Більш високий рівень старіння населення в селах, ніж у містах, зумовлює і більше “навантаження” працездатних непрацездатними серед сільського населення.

У складі сільського населення переважають жінки, яких на 900 тис. більше, ніж чоловіків. Цей розрив найбільший у статевовіковій групі від 50 до 79 років.

Середній вік сільського населення на кінець 2010 р. становив 48 років, в тому числі чоловіків – 37,6 року, жінок – 43,5 року. Більш кращі ці показники в Одеській, Закарпатській, Волинській, Львівській, Івано-Франківській, Чернівецькій, Херсонській областях, гірші – у Чернігівській, Вінницькій, Черкаській, Хмельницькій, Сумській, Луганській областях.

Регіональну тенденцію співвідношення статей зумовлюють два фактори, які діють сукупно: рівень старіння населення та відмінність у тривалості життя за статтю. Оскільки в Україні розрив між тривалістю життя жінок і чоловіків значний, то із його збільшенням до похилого віку доживає порівняно більше жінок і менше чоловіків. Зростання середнього віку населення в частині регіонів також впливає на збільшення цієї диспропорції.

Очікувана тривалість життя при народженні зростає з початку 2001 р. з 68,3 року до 70,4 року. Статевіковий склад членів сільських домогосподарств залишився протягом останніх років незмінним, а загальна кількість домогосподарств становить 5 262,3 тис. Середній розмір домогосподарства налічує 2,59 особи. У розрізі регіонів він коливається від 2,33 у Кіровоградській області до 3,43 особи в Закарпатській.

Частка домогосподарств, які складаються з однієї особи, становить 25,2%, з двох осіб – 27,5%, трьох осіб – 18,7%, чотирьох осіб – 15,0%, п'ятох і більше – 13,6%. Частка домогосподарств з дітьми до 18 років

становить 36,7%, без дітей – 63,3%. Із загальної кількості домогосподарств у сільській місцевості 40,7% не мають працюючих осіб. Це, як правило, домогосподарства, які складаються з осіб старше працездатного віку.

За даними опитування домогосподарств у листопаді 2009 р., які брали участь у вибірковому обстеженні умов життя, визначено розподіл населення у віці 6 років і старше за рівнем освіти. Повну вищу освіту мають 17,3% осіб, що проживають у сільській місцевості, базову вищу – 1,5%, неповну вищу – 14,9%, повну загальну середню освіту – 43,1%, базову середню – 10,1%, початкову загальну – 8,1%, не мають початкової освіти 5,0%. Освітній рівень сільського населення значно нижчий порівняно з міським, чим значною мірою і зумовлюється його внутрішня міграція.

Як видно з аналізу, кількісні і якісні показники населення залежать від демографічних факторів, що безпосередньо впливають на них.

Демографічна ситуація. Специфіка перебігу подій суспільно-економічного життя в Україні у 90-ті роки минулого століття, що супроводжувалось різким зниженням рівня наявних доходів населення і зростанням нерівномірності їх розподілу, глибокими деформаціями соціальної структури та майновим розшаруванням, призвели до значного посилення негативних демографічних тенденцій, які за аналізований період набули характеру гострої демографічної кризи, тобто поєданого погіршення якісних і кількісних характеристик населення та майже всіх демографічних показників. Їхня динаміка свідчить про втрату часу, коли треба було налагоджувати базовану на власних ресурсах конкурентоспроможну економіку як основу демографічного розвитку, а наслідки демографічної кризи глибоко не осмислювались владними структурами й впливовими політичними силами.

Екстраординарним для України феноменом її сучасної демографічної історії є депопуляція, тобто зменшення населення внаслідок перевищення чисельності померлих над чисельністю народжених. Це співвідношення досягло межі депопуляції в селах України ще у 1979 р., у містах

– у 1992 р. і виявилось у загальноукраїнському масштабі на початку 90-х років.

Унаслідок депопуляції у 1991–2012 рр., як уже зазначалося, було втрачено понад 6,5 млн. осіб. У 1990 р. депопуляція охопила сільську місцевість всіх областей України. Кількість сільських населених пунктів зменшилась на 388 одиниць (із 28 845 одиниць у 1991 р. до 28 457 одиниць станом на кінець 2010 р.). Відбувається зняття з обліку незаселених поселень і як наслідок – деградація сільської поселенської мережі. Причини – низька народжуваність, висока смертність та від'ємне сальдо міграційного руху.

За останніх 20 років чисельність сільського населення скоротилась майже на 15%, а це 2 522,4 тис. осіб (на 1 січня 1991 р. в сільській місцевості мешкало 16 859,2 тис. осіб; на 1 січня 2011 р. – 14 336,8 тис. осіб). Нині в Україні налічується близько 8 тис. сіл, що втратили можливість самовідтворення населення. Вікова структура сільського населення деформована, частка осіб працездатного віку становить на кінець 2010 р. лише 56,2%.

Масштаби та інтенсивність депопуляції дещо зменшились лише за останні 5 років, і вперше за підсумками 2008 р. природний приріст населення зафіксовано в Закарпатській, Рівненській області та в м. Києві.

Ризики соціально-демографічного плану за своєю природою є найбільш інерційними, а тому найбільш стратегічно небезпечними, бо незворотньо деформують структуру суспільства. Несприятливі рівні народжуваності й смертності, за експертними оцінками, можуть призвести протягом декількох десятиліть при нульовому сальдо міграції до скорочення населення України майже удвічі. Суть цього процесу полягає насамперед у тому, що через незадовільні соціально-економічні умови сім'ї, не народжуючи бажаної кількості дітей, намагаються зберегти досягнутий рівень життя і тим самим – умови відтворення якості членів своїх родин.

Глобальні зміни режиму відтворення населення – зниження народжуваності й смертності – сформували передумови для стрімкого наростання демографічного старіння.

Сформувалось своєрідне замкнене коло: депопуляція викликає старіння населення, а старіння посилює депопуляцію. Його можна розірвати шляхом поліпшення якісних характеристик населення, що потребує підвищення соціально-економічних стандартів життя сільського населення і позитивних змін у демографічній поведінці.

Населення України за існуючими міжнародними показниками має настільки високий рівень старіння, що це дає підстави кваліфікувати його як потенційну загрозу стабільному демографічному розвитку. Україна посідає 11 місце за часткою населення віком 60 років і старше після демографічно найбільш старих країн (Італія, Греція, Німеччина, Японія, Швеція та ін.). Для порівняння: Білорусь посідає за цим показником 23 місце, Російська Федерація – 27.

За прогнозом демографів, у міських поселеннях через надзвичайно низький рівень народжуваності старіння населення в найближчій і більш віддаленій перспективі поглиблюватиметься, а в сільській місцевості у зв'язку з деякою нормалізацією дуже деформованого вікового складу за рахунок переміщення найбільш значних деформацій у старші вікові групи, їх прискореним вимиранням і зміною особливостей міграційних процесів уповільнюватиметься. Тобто в селах слід чекати подальшого зниження рівня старіння населення, в той час як у містах – підвищення, внаслідок чого міське населення через певний час матиме більш високий рівень старіння, ніж сільське.

Старіння населення України гальмуватиме процес виходу з депопуляції. Таку ситуацію слід охарактеризувати як “проїдання” демографічного “капіталу”, накопиченого у віковому складі населення попередніми поколіннями. Старіння матиме тривалий вплив на всі сторони життя суспільства, який пов'язаний не лише зі зменшенням чисельності населення, а й з її хвилеподібною динамікою у зв'язку з деякими можливими змінами в динаміці народжуваності, викликаними факторами демополітичного характеру.

Викладені особливості демографічної ситуації, особливо в сільській місцевості, являють собою серйозні

загрози національній і, зокрема, демографічній безпеці. Демографічне неблагополуччя наражає країну на ризики майже на всіх напрямках, у всіх регіонах і галузях національної економіки та складових її розвитку.

В Україні зберігається негативна тенденція високої смертності людей працездатного віку, не вирішено ряд питань забезпечення доступності якісної медичної допомоги населенню незалежно від соціального та економічного становища особи. Не забезпечується повною мірою право кожного громадянина на одержання гарантованої та якісної медичної допомоги, у тому числі за рахунок запровадження системи загальнообов'язкового державного медичного соціального страхування. Не набуло розвитку добровільне медичне страхування: незважаючи на наявність законодавчого підґрунтя, ним користується менше одного відсотка громадян.

Існує значна нерівність у доступності медичної допомоги для різних верств населення. За даними соціологічних досліджень близько 40% людей намагаються відкласти звертання по медичну допомогу через недостатню поінформованість та невизначеність її вартості. Найчастіше на дорожнечу медичних послуг як перешкоду при отриманні спеціалізованої та високоспеціалізованої медичної допомоги вказують при опитуванні малозабезпечені верстви населення, сільські жителі й люди похилого віку.

Незважаючи на те, що сучасна система охорони здоров'я в Україні має значний матеріально-технічний та кадровий потенціал, реальний стан та показники здоров'я громадян країни свідчать про низьку ефективність його використання. Так, за роки незалежності показник умовного здоров'я населення України знизився в 2,5 рази і у 2010 р. становив близько 25%, тоді як у розвинених країнах він перевищує 75%.

Середня тривалість життя українців на 10–12 років менша, ніж у країнах Європейського Союзу, а показник передчасної смертності, особливо серед чоловіків працездатного віку, вищий у 3–4 рази. Внаслідок цього в Україні зафіксовано один із найвищих у світі показників природного зменшення населення. Однією з найнижчих в Європі є й

тривалість трудової і творчої активності українців, яка в середньому становить 30 років.

Загальний коефіцієнт народжуваності в сільській місцевості становив у 2010 р. 11,9 на 1000 наявного населення (у міських поселеннях – 10,8), а смертності – 18,6 (у міських поселеннях – 13,7), тобто природний приріст від'ємний і становить 6,7.

Залишається високою дитяча смертність: 9 на 1000 народжених дітей живими (у 2005 р. – 10). Низький рівень доступності якісної первинної медико-санітарної та спеціалізованої медичної допомоги унеможливує раннє виявлення захворювань, що є однією з причин високих показників смертності серед дітей, які народжуються в сільській місцевості (9,8 у розрахунку на 1000 народжених немовлят). Найвищі показники смертності немовлят у Кіровоградській, Дніпропетровській, Харківській і Запорізькій областях.

Складною залишається ситуація щодо поширення захворювань серед сільських жителів у більшості класів хвороб, що зумовлене, зокрема, й погіршенням системи їх діагностики. У структурі захворюваності переважають хвороби органів дихання, системи кровообігу, травми та отруєння, хвороби сечостатевої системи, шкіри та підшкірної клітковини, кістково-м'язової системи та сполучної тканини, ока та його придаткового апарату, деякі інфекційні та паразитарні хвороби. Напруженою залишається епідемічна ситуація з захворюванням на туберкульоз та ВІЛ-інфекцією/СНІД. Зростає кількість споживачів наркотичних засобів, особливо серед молоді.

Алкоголізм, тютюнопаління, наркоманія, антисоціальний, аморальний спосіб життя суттєво впливають на спадковість, наслідком якої стає те, що серед цієї категорії жінок 30% новонароджених мають вади розвитку та інші захворювання, що стає важким тягарем як для окремої сім'ї, так і для держави.

Особливу загрозу майбутньому країни несе нинішній стан здоров'я і спосіб життя дітей і молоді. Нині кожна шоста дитина народжується з відхиленнями в стані здоров'я. При проведенні обов'язкових профілактичних медичних оглядів у школярів

лікарі діагностують різні хронічні хвороби серця, гіпертонію, неврози, остеопороз, артрити, ожиріння тощо. Щорічні медичні обстеження підтверджують, що за останні 15 років у дітей дошкільного та шкільного віку більше ніж удвічі зросли захворювання, пов'язані з функціонуванням опорно-рухового апарату, майже удвічі – серцево-судинної системи, збільшилась кількість дітей із надмірною вагою.

Суттєво позначились на стані здоров'я дітей такі соціальні чинники, як неповна сім'я, від'їзди одного, а то й обох батьків на роботу за кордон, недостатня увага родини до стану здоров'я дітей, недостатньо організований літній відпочинок тощо.

Відсутність належних умов проживання, навчання, праці та відпочинку громадян, постачання населенню неякісної води, забруднення водою неочищеними та недостатньо очищеними стічними водами, забруднення територій населених пунктів твердими побутовими відходами, низька санітарна культура населення залишаються причинами несприятливої епідемічної ситуації та погіршення стану здоров'я.

Загалом стан здоров'я українського народу свідчить про недостатню роботу над його збереженням та зміцненням, формуванням здорового способу життя, без яких неможливо забезпечити сталий розвиток країни і суспільства у цілому. Значна частина актів законодавства про забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя населення, з питань регулювання виробництва, контролю якості та реалізації лікарських засобів залишається неадаптованою до стандартів країн Євросоюзу.

Потребує приведення у відповідність до вимог часу стаття 49 Конституції України, якою регламентуються конституційні права громадян на охорону здоров'я.

Сучасні тенденції та ймовірні перспективи демографічних процесів, зокрема в сільській місцевості, ставлять українське суспільство перед необхідністю вирішення комплексу таких першочергових завдань:

- структурно-технологічна переорієнтація виробництва на інноваційній основі, зниження його трудомісткості, підвищення якості робочої

сили, збільшення доходів та рівня оплати праці, зростання інвестицій в людський капітал, забезпечення рівного доступу до якісної освіти;

– сприяння розвитку освіти впродовж життя, підвищення мотивації до нарощування інтелектуального потенціалу, формування традицій самоосвітньої діяльності, модернізація системи підготовки й перепідготовки кадрів, підвищення їх кваліфікації;

– відновлення і розвиток соціальної інфраструктури в сільській місцевості і, зокрема, транспортної мережі для підтримки маятникової трудової міграції у міста, підвищення рівня життя сільського населення, створення нових робочих місць для селян у сфері послуг та в інших видах економічної діяльності;

– формування недискримінаційної системи соціального забезпечення осіб похилого віку, розвитку відповідної інфраструктури та забезпечення літніх людей необхідними засобами для самостійного життя, підтримки і збереження здоров'я.

Системне дослідження аграрного сектору економіки потребує застосування геопросторового підходу. У цьому контексті більша увага має приділятися територіальній організації соціальної сфери та зайнятості населення як просторовим формам функціонування інституційно-правових та соціально-трудова відносин щодо відтворення людського капіталу, як процесу управління формуванням, перерозподілом та використанням робочої сили в межах певної території, як соціально-економічному та фінансовому механізму оптимізації територіального відтворення людського капіталу регіонів і держави загалом.

Економічна активність населення. За період з 2005 по 2010 р. кількість зайнятого населення за видами економічної діяльності – сільське господарство, мисливство, лісове та рибне господарство – зменшилося з 4 005,5 тис. чол. до 3 115,6, або на 22%, в тому числі наймані працівники підприємств, установ, організацій з 1 437,3 тис. чол. до 805,9 тис. чол., або на 44%. У цей же час економічна активність населення у віці 15–70 років за останні десять років залишається без змін і становить на кінець

2010 р. 6 976,7 тис. чол., що пояснюється низьким рівнем життя сільського населення та методологічними змінами в системі обліку органами державної статистики. Скорочення економічно активного сільського населення відбулося у 12 регіонах країни, а найбільше у Вінницькій, Харківській, Волинській та Івано-Франківській областях.

Економічно неактивне сільське населення зменшилося з 4 425,3 тис. чол. до 3 362,3 тис. чол., або на 24%. Із них безробітні і зареєстровані в державній службі зайнятості становлять 544,9 тис. чол. Кожен третій такий безробітний – у Донецькій, Луганській і Закарпатській областях, кожен четвертий – у Чернігівській, Харківській, Дніпропетровській областях, кожен п'ятий – у Полтавській, Рівненській, Сумській, Херсонській та Черкаській областях.

Рівень економічної активності сільського населення у віці 15–70 років до всього населення становив у 2010 р. 76,2%, а рівень зайнятості у відсотках до всього населення – 62,7%. Найнижчі ці показники в Запорізькій, Івано-Франківській, Кіровоградській, Одеській, Сумській і Тернопільській областях.

Великою суспільною проблемою є зменшення чисельності найманих працівників сільського господарства, мисливства та лісового господарства. За останні 10 років вона скоротилася з 2 206 тис. чол. до 595 тис. чоловік. За цей період у Закарпатській, Івано-Франківській, Львівській і Чернівецькій областях чисельність найманих працівників скоротилася у 8–9 разів.

Чисельність працюючих у фермерських господарствах становить 98,4 тис. осіб, що на 35,1 тис. менше, ніж у 2005 р. Найменше сільського населення зайнято в цих формах господарювання в Івано-Франківській, Чернівецькій, Тернопільській, Рівненській і Закарпатській областях.

Потреба в працівниках сільського господарства, мисливства та лісового господарства становила на кінець 2010 р. 2,7 тис. чол., а чисельність вивільнених – 4,2 тис. чол., що вказує на негативну динаміку на сільському ринку праці.

Динаміка реєстрації безробітних у державній службі зайнятості з числа працівників сільського господарства

свідчить про різке підвищення безробіття в осінньо-зимовий період. Так, за даними Державного центру зайнятості у травні 2010 р. кількість таких осіб становила 5 тис. осіб, а в грудні – 57,8 тис., або в 11,6 разу більше. Інакше кажучи, сезонний характер виробництва, як і в дореформений період, залишається значною перешкодою для рівномірної продуктивної зайнятості сільських мешканців упродовж всього року.

Найменша кількість вільних робочих місць для працівників сільського господарства зареєстрована на кінець 2010 р. в Івано-Франківській, Кіровоградській, Львівській, Хмельницькій, Чернівецькій областях. Кількість безробітних, розрахована за методикою Міжнародної організації праці, зростає з 471,2 тис. осіб у 2001 р. до 1 292,1 тис. осіб у 2010 р., а рівень безробіття за даними органів державної статистики підвищився з 6,7 до 7,1%. Найвищий рівень безробіття спостерігається у Хмельницькій, Сумській, Вінницькій, Дніпропетровській та Донецькій областях.

Дослідження показують, що інституційні перетворення на селі спонукали сільських жителів виробляти власні способи економічної адаптації до ринкових умов, темпи і ступінь якої відрізняються за соціально-демографічними групами. Класифікація груп сільського населення визначається, насамперед, соціально-демографічними, професійно-кваліфікаційними і суб'єктивно-психологічними характеристиками особистості, завдяки яким індивід може (або не може) реалізувати відповідну адаптаційну стратегію. Для сільського населення характерні такі типи соціально-економічних стратегій: добровільна активна, вимушена активна, вимушена пасивна, пасивно-руйнівна.

Впровадження стратегій адаптації селян до умов ринкового господарювання дає змогу підвищити обґрунтованість і адекватність регулюючих заходів соціальної політики на селі, досягти бажаних результатів суспільно-економічних трансформацій.

В умовах подальшого поглиблення аграрної реформи актуалізується проблема пошуку нетрадиційних сфер застосування праці, в першу чергу за рахунок розширення самостійної зайнятості та розвитку різно-

манітних форм кооперування діяльності. Дослідження сектору самозайнятості сільського населення свідчать не лише про переваги і можливі позитивні соціально-економічні результати його розвитку, але й про перешкоди та загрози, основними з яких є недосконалість нормативно-правової бази, бюрократизм, нерозвиненість виробничої та обслуговуючої інфраструктури, нестабільність доходів та соціальна незахищеність працівників.

Тому факторами розвитку самозайнятості сільського населення та інших форм господарювання мають стати аграрна і майнова реформа, удосконалення законодавчої бази, послаблення податкового тиску і посилення соціальних гарантій, фінансово-кредитна підтримка, інфраструктурне забезпечення, розвиток і кооперування з великими сільськогосподарськими підприємствами, ресурсна підтримка самозайнятого населення, суб'єктів малого підприємництва та новостворених сільськогосподарських кооперативів, диференційована

за регіонами залежно від рівня їх соціально-економічного розвитку та напруженості на ринку праці.

Стратегічними напрямками реалізації державної та регіональної політики соціального захисту сільського населення мають стати заходи запобігання успадкованій бідності, створення для працездатного населення економічних умов, що дають змогу забезпечувати гідний рівень життя, формування сприятливого соціального середовища для забезпечення всебічного розвитку особистості, створення умов для розвитку і підвищення якості трудового потенціалу села та відродження мотивації для праці, сприяння процесам професійної і соціальної мобільності сільського населення.

Список використаних джерел

1. Соціально-економічні характеристики домогосподарств України у 2011 році (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України) : стат.

зб. / відп. за вип. І.І. Осипова. – К. : Держкомстат України, 2011. – 79 с.

2. Економічна активність населення України за 2010 рік : стат. зб. – К. : Держкомстат України, 2011. – 207 с.
3. Національні рахунки охорони здоров'я України у 2009 році : стат. зб. / відпов. за вип. І.В. Калачова. – К. : Держкомстат України, 2011. – 207 с.
4. Регіони України – 2010 : стат. бюл. / відп. за вип. Н.С. Власенко. – К. : Держкомстат України, 2010. – Ч. I. – 367 с.; – Ч. II. – 807 с.
5. Основні сільськогосподарські характеристики домогосподарств у сільській місцевості в 2010 році : стат. бюл. / відп. за вип. О.М. Прокопенко. – К. : Держкомстат України, 2011. – 81 с.
6. Статистичний щорічник України за 2010 рік / за ред. О.Г. Осауленка. – К. : Август Трейд, 2011. – 559 с.
7. Статистично-аналітичний огляд стану ринку праці в 2010 році. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

Стаття надійшла 16.08.2012 р.

О.П. Пух

(Срібнянський районний центр зайнятості, смт. Срібне, Чернігівська обл.)

Механізми державного регулювання зайнятості населення

Дано характеристику механізмів державного регулювання зайнятості населення, визначено основні недоліки цього процесу та запропоновано напрями його вдосконалення.

Ключові слова: зайнятість населення, економічно активне населення, механізми державного регулювання, профспілки, стандарти праці, державна служба зайнятості.

В умовах глобалізації світової економіки пріоритетного значення набуває людський чинник як невід'ємна складова забезпечення конкурентоспроможності української економіки. За інноваційного поступу розвинених економік саме набуття конкурентних переваг, пов'язаних з ефективним використанням людських ресурсів, є запорукою успіху в конкурентній боротьбі. Необхідною умовою продуктивного використання

© Пух О.П., 2012

трудоресурсного потенціалу країни на тлі кризових явищ у світі стає саме забезпечення послідовної державної політики стимулювання розвитку національного ринку праці.

Проблемам державного регулювання у сфері зайнятості населення приділяли увагу Д. Рікардо, Ж. Сей, А. Сміт, Л. Харріс, А. Філіпс, Ф. Хайек. Вагомий внесок у їх розробку зробили багато вітчизняних авторів – О. Апіліна, В. Барішніков, Д. Богиня, В. Васильченко, О. Волкова, О. Вороненко, Н. Гаркавенко, М. Денисенко,

О. Грішнова, В. Жуков, Е. Лібанова, Ю. Краснов, Ю. Маршавін, О. Палій, В. Савченко, В. Скуратівський, Т. Петрова, В. Петюх та ін.

Проте відсутність системного вивчення державного механізму регулювання зайнятості з визначенням принципів його формування зумовлює актуальність теми і визначає об'єктивну необхідність її дослідження. Насамперед, це стосується аналізу функцій держави на ринку праці в умовах посилення відкритості національних економік.